

РЕЦЕНЗИЯ

Относно : Конкурс за професор по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по....(Методика на обучението по технологии и предприемачество в началните класове и Методика на работа в часа на класа в началните класове), обявен в Държавен вестник, бр.48 от 28.06.202г.

Рецензент: проф. д-р Адриан Георгиев, ФНОИ, Софийски Университет „Св. Климент Охридски“

- **Съответствие на процедурата и подадената документация с действащата нормативна уредба.**

Процедурата по обявяване на конкурса, както и определянето на научното жури съответства на разпоредбите на ЗРАСБ, респективно и Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ, приет с решение на Академичния съвет на 31.10.2018 г., изменен и допълнен с решения на Академичния съвет от 25.09.2019 г., 30.10.2019 г., 29.01.2020 г., 26.02.2020 г., 27.05.2020 г., 21.10.2020 г., 16.12.2020 г., 26.05.2021 г., 30.06.2021 г. и 13.07.2022 г.

Със заповед на Ректора на СУ РД-38-390/13.07.202г. е определено научно жури и е вписано в Регистър на СУ за членове на научни журита под № 59/07.07.202г.

- **Общо биографично представяне на кандидата/кандидатите (образование, квалификации, професионален опит и др.).**

Единствен кандидат в конкурса е доц.дн Любен Витанов, редовен доцент в катедра Начална училищна педагогика при ФНОИ от 2000г. Кандидатът Любен Витанов е преминал академично израстване през всички академични степени , има защитена докторска дисертация, а през 2021г. защитава степен доктор на науките.

- **Преподавателска дейност.**

Преподавателската дейност на доц.дн. Любен Витанов е свързана преди всичко с лекционни курсове и учебни занятия в различни специалности във ФНОИ, както и други учебни заведения и обучителни структури. Водени лекции и упражнения във ФНОИ:

- Дидактика на техниката и технологиите
- Методика на педагогическата работа в часа на класа
- Дидактика на техниката и технологиите – съвременни тенденции и подходи – Магистърски програми НУП, ПНУП
- ИД Методика на обучението по безопасност на движението по пътищата – спец. НУПЧЕ, II курс
- ФД Обучение и игра – МП НУП
- ФД Насоки за работа в избираемите учебни часове
- Приобщаващо образование (споделен курс с други преподаватели) ОКС Бакалавър и магистър

- **Научна продукция.**

- **Съответствие с наукометричните показатели за заемане на академичната длъжност.**

От подадената справка за изпълнението на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ за научна област Педагогически науки професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по...(по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ... (методика на обучението по технологии и предприемачество в началните класове и методика на работа в часа на класа в началните класове), доц. дн Любен Владимиров Витанов е посочил достатъчен брой точки, с доказателствен материал - публикации, хабилитационен труд, монография, статии и доклади ,публикувани в реферирани и индексирани бази данни с научна продукция, цитирания, ръководство на успешно защитили докторанти, участия в проекти и др.

Общият брой точки в справката е **1084**, разпределени в отделните групи показатели от справката.

Въз основа на представените материалите по конкурса , ще направя кратък анализ на някои от по-значимите научни трудове за участие в конкурса , а именно :

- **Хабилитационен труд – Монография**

Витанов, Л. (2022). Обучението по технологии и предприемачество. София: УИ „Св. Кл. Охридски“. ISBN 978-954-07-5426-0, (монографичен труд), COBISS.BG-ID – 54001416, 324 стр.

В монографията са описани и структурирани основните определения, характеристики, видове и насоки на обучение по технологии и предприемачество в началните класове. Разположена е на 324 страници и включва шест глави, 29 фигури, 5 таблици и 281 литературни източника.

В първа глава се разглежда обучението по технологии и предприемачество в системата на училищното образование. Структурирани и анализирани са най-важните моменти от историческото развитие на методиката, място му в училищната подготовка и нормативните документи. Описани са основните цели и компетентности като очаквани резултати в парадигмата на таксономиите на обучение.

Във втора глава се анализират основните проблеми в обучението по технологии. Дадени са основни определения, видове, съдържание и характеристики на основните технологии: технология на материалите, механична технология (техника), енергийни технологии, информационни и комуникационни технологии, селскостопански технологии, хранителни технологии. Посочени са и основните насоки и примери за обучение.

Трета глава е посветена на обучението по инженерство. Систематизирани са най-важните определения, основни характеристики и видове инженерство. Посочени са основни инженерни области и съдържание, инженерен процес и дейности. Определени са основните релации с обучението по проектиране и конструиране. Структурирани са основните насоки и примери на обучение по инженерство. Анализират се основните проблеми на STEAM обучението и движенията „Науката и технологиите в обществото“, по специално STS, STSE и SSI концепции на обучение по технологии и предприемачество.

В четвърта глава се разглеждат основните въпроси на обучението по предприемачество. Посочени са важни определения, основни характеристики и видове предприемачество. Разгледани са свързаните с обучението в началните класове икономически проблеми като потребност и ресурси, производство, пари и банки, търговия, потребители и производители, личен и семеен бюджет. Систематизирани са основните насоки и примери на обучение по предприемачество.

В пета глава са структурирани основните стратегии, методи и техники на обучение по технологии и предприемачество. Описани са основни концепции и приоритети на обучение. Разработен е модел на методи на обучение по технологии и предприемачество на две равнища: директни методи и техники на обучение и методи и техники за активно и учене чрез откриване. Важно място е отделено на оценяването и рефлексията в обучението по технологии и предприемачество.

В последната глава са разгледани основните въпроси на организацията и планирането на обучението по технологии и предприемачество. Систематизирани са основните проблеми на урока по технологии и предприемачество и занимания по интереси по технологии и предприемачество. Отделено е внимание на планирането на обучението по технологии и предприемачество в светлината на рефлексивна практика на учителя. Посочени са основните проблеми на организирането на ефективна учебна среда по технологии и предприемачество.

○ **Публикувана монография, която не е представена като реабилитационен труд**

Витанов, Л. (2022). STEM обучение по технологии и предприемачество. София: Просвета, ISBN 978–954–01–4229–6, 140 стр.

В монографията са описани и структурирани основните определения, характеристики, видове и насоки на STEM обучението по технологии и предприемачество в началните класове. Разположена е на 140 страници и включва осем глави, 50 фигури и 118 литературни източника.

В първа глава се разглеждат определенията и основните характеристики на STEM обучението. Посочени са някои исторически аспекти на неговото развитие. Описани са основните равнища и ползи от STEM обучението, както и ориентирите в неговото разширяване. Анализира се място на технологиите и инженерството в STEM. Систематизирани са основни проблеми на процедурната STEM ориентация, STEM компетентностите, STEM социалните и личностни аспекти, както и важни потенциални проблеми на STEM обучението. Отделено е място за STEM фасилитаторна роля на учителя.

Във втора глава се анализира науката в STEM обучението. Посочват се определенията и основните научни дейности, подходи и методи като наблюдение, проучване и опитно-изследователска дейност. Описани са основните примери за STEM научно-изследователски дейности по технологии и предприемачество.

Третата глава разглежда технологиите в STEM обучението. Дадени са основните определения и характеристики на технологичен процес и видовете технологии, свързани със съдържанието на обучението по технологии и предприемачество в началните класове. Систематизирани са конкретни насоки и са дадени примери за STEM технологично обучение.

Четвърта глава е насочена към инженерството в STEM обучението. Систематизирани и анализирани са определенията и характеристики на инженерния подход и процес, усвояването на инженерен дизайн в STEM, както и основните инженерни области на компетентност. Специално място е отделено на практическо STEM инженерство.

Пета глава разглежда математиката в STEM обучението. Дадени са определенията, описани са математически STEM дейности, насоки и примери за STEM математическо обучение по технологии и предприемачество в началните класове.

Шеста глава е насочена към визуалните изкуства в STEM обучението. Описани са определенията и видовете изкуството в STEM, както и STEAM творчество и иновации. Посочени са основните насоки и примери за STEM визуално обучение по технологии и предприемачество.

Седма глава описва STEM обучението чрез работа по проекти. Дадени са определенията и са анализирани основни характеристики, както и насоки и примери на обучение чрез STEM проекти по технологии и предприемачество.

В последната глава са разгледани основните въпроси на STEM обучението чрез решаване на автентични практически проблеми. Систематизирани са определенията и са анализирани основни характеристики, както и насоки и примери на обучение чрез STEM проблемно базирано обучение по технологии и предприемачество.

○ **Статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация**

- *Витанов, Л. (2022). Ориентиран към ученика позитивен педагогически подход на възпитание, обучение и социализация в часа на класа. Сп. Педагогика. Кн. 1 /2022, ISSN 1314–8540 (Online), ISSN 0861–3982 (Print). стр. 52 – 64*

Статията разглежда ориентиран към ученика позитивен педагогически подход в часа на класа, развит върху основата на хуманната педагогика, позитивната психология и педагогика. Описва се

конструиран модел за преподаване и учене с четири основни компонента: динамичен и споделен подбор и структуриране на учебно съдържание; позитивен подход за възпитание и управление на класа; обучение, ориентирано към компетентности; балансиран подход на ориентирано към ученика обучение.

Посочват се и методически насоки за реализация на ориентирания към ученика позитивен педагогически подход в часа на класа.

○ **Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове**

- Витанов, Л. (2021). Обучението по технологии и предприемачество в системата на училищното образование. В: Образование и изкуства: традиции и перспективи. Сборник доклади от втора научно-практическа конференция. София: УИ „Св. Кл. Охридски“. ISSN 2738-8999. стр. 465 – 474.

Обучението по технологии и предприемачество е важна част от общообразователната подготовка в училище. То е насочено както към формиране на две ключови компетентности – технологичната и предприемаческата, така и към развитието на множество преносими компетентности като критично мислене, решаване на проблеми, разработване на проекти, креативност и др. Затова в областите на компетентност и учебното съдържание се оформя разнообразие от учебно съдържание и очаквани резултати, които се подкрепят от създаване на условия за реализиране на много иновативни стратегии и методи на обучение. В тази статия са разгледани мястото на технологиите и предприемачеството в учебния план, държавните образователни изисквания и учебните програми в начален етап. Систематизирани са основните нормативни изисквания за съдържанието и организацията на обучението – области на компетентност, глобални теми и основни очаквани резултати. Те са групирани в двете основни области – преподаване и учене по технологии и предприемачество. Посочени са няколко важни дидактически възможности на обучението по технологии и предприемачество за развитие на ключовите и преносимите компетентности. Систематизирани са насоките за увеличаване приноса на обучението по технологии и предприемачество в общообразователната подготовка в няколко направления. Описани са дидактическите възможности на обучение чрез пренос, разширяване интеграцията и междупредметните връзки, активно участие в реализиране на STEM обучението, обучение в подкрепа на социална и емоционална интелигентност, както и по-широка подкрепа за обучение в позитивна образователна среда.

- Витанов, Л. (2021). Иновативни методи и техники за оценяване на учениците. Педагогически и социални изследвания. СУ „Св. Кл. Охридски“, ФНОИ. ISSN 2683-1376, стр. 3 – 15.

Оценяването е ключов компонент в процеса на обучение. От неговата ефективност зависи не само диагностиката на академични постижения на учениците, но и тяхната мотивация и успех в училище. Оценяването е в динамична връзка с рефлексията, която дава възможност за по-добро планиране, организиране и провеждане на преподаването и ученето. Затова оценяването трябва да се провежда с разнообразни методи и техники, включително и нетрадиционни, за да осъществява своите констатиращи, диагностични, мотивационни и прогностични функции в учебния процес.

В статията се разглеждат същността и педагогическите възможности на някои иновативни методи и техники за оценяване и рефлексия. Много от тях се използват успешно в работата на много ефективни учители, но все още не се прилагат в масовата практика.

- Витанов, Л. (2022). Педагогически приоритети в обучение по технологии и предприемачество. *Knowledge International Journal*, 50 N2, 2022, ISSN (print) 2545-4439, ISSN (online) 1857-923X, Ref, стр. 221 – 227

Обучението по технологии и предприемачество е насочено към формиране на две ключови компетенции: технологичната и предприемаческата, което прави особено важно неговото място в общообразователната подготовка в начален етап на обучение. Това определя и по-високи изисквания за динамични промени и приоритети, съобразени с приоритетите в Европейската образователна политика, както и новите STEM ориентации в обучението.

В тази статия са разгледани основните методически концепции и насоки за определяне на педагогическите приоритети в преподаването и ученето по технологии и предприемачество. Те са структурирани в няколко направления: конструктивистки, прагматични, хуманистични, конективистки, STEAM приоритети, както и ориентация към активно учене. Разгледани са основните подходи и произтичащите от тях конкретни промени в подходите, методите и техниките на обучение.

Когнитивните приоритети са насочени към усвояване на повече процедурни знания и умения, достъпност на обучението при преподаване на учебно съдържание на практическа основа и др. Прагматичната ориентация е насочена към промени в развитие на общоприложимите компетентности като предприемаческата и базови умения – критично мислене и творчество, както и засилване на практическата работа и интеграцията. Конструктивистко основаните приоритети са свързани с по-системна опора на „концепциите“ и представите на учениците за технологиите и предприемачество, както и със засилване на съвместното сътрудничество учене и взаимодействията в учещата се общност. Хуманистичните приоритети са насочени към преподаване на повече личностно значими знания, увеличаване афективността на обучението, както и развитие на самоувереност и позитивна самооценка. Приоритетите насочвани от конективизма се свързват с по-активно включване на информационни и комуникационни технологии и формиране на умения да се черпи натрупан в дигиталните мрежи опит и компетентности. Посочени са и важни STEAM приоритети и приоритети за активно учене чрез повече проучване, работа по проекти, решаване на проблеми, делови игри и др.

- **Научнотеоретични, практико-приложни, художественотворчески и други приноси.**

- **Приноси в теоретико-систематичен план**

- Направен е широк и структуриран анализ на методиката на обучение по технологии и предприемачество – основни въпроси и проблеми на преподаването и ученето, концепции и приоритети, нормативни документи, учебно съдържание, планиране и организиране на обучението, основни организационни форми и методи за преподаване и учене (Документ 10В – източник В3, № 1, източник Г7, № 4, 7, 12, 16).
- Анализирани и систематизирани са учебното съдържание, методите и редица техники за формиране както на двете ключови компетентности – технологичната и предприемаческата, така и на развитието на множество преносими умения като творчество, критично мислене, решаване на проблеми, разработване на проекти и др. (Документ 10В – източник В3, № 1, източник Г4, № 2, източник Г7 № 4, 16, източник Е 21, № 21 – 29).
- Описано, систематизирано и анализирано е STEM обучението по технологии и предприемачество, обвързано по-динамично и системно с обучението по природни науки, математика и визуални изкуства. Разгледана е съществената роля на технологиите и инженерството, които осигуряват реализация на много идеи и процедури от природните науки и математиката в непосредствени и автентични практически дейности (Документ 10В – източник Г4, № 2).
- Описана е ролята на предприемачеството в обучението по технологии и предприемачество и е развита концепцията за неговото по-широко включване не само с теми, но и със специализирани интегрирани задачи, проекти и дейности в обучението по технологии (Документ 10В – източник В3, № 1, източник Г7, № 4, 8, 12).
- Разработени и систематизирани са основните въпроси на технологиите и предприемачеството, включително икономически проблеми, които са пряко включени в учебното съдържание в началния етап на обучение (Документ 10В – източник В3, № 1).
- Предложен са методически подход и варианти за преподаване и учене по технологии и предприемачество, който съчетава прагматични, конструктивистки и когнитивни подходи за реализиране на балансирано надграждане на активното над традиционното обучение (Документ 10В – източник В3, № 1, източник Г4, № 2, източник Г7 № 6, 11, 13, източник Г10, № 17, източник Е21, № 21 – 29).

- Структуриран и е внедрен в широката педагогическа практика методичен подход на ориентирано към процеса обучение по технологии и предприемачество. Той съдържа опора на общата технология и варианти за нейното приложение в процеса на моделиране при работа с разнообразни материали (Документ 10В – източник В3, № 1, източник Г4, № 2, източник Г7 № 6, 11, 13, източник Г10, № 17, източник Е20, № 18 – 21, източник Е21, № 21 – 29).

- **Приноси в експериментално-изследователски план**

- Създадена е и е апробирана методика за интерактивно обучение на студенти от специалностите за подготовка на начални учители по методика на обучението по технологии и предприемачество и методика на педагогическата работа в часа на класа (Документ 10В – източник Г7, № 10).
- Разработени, адаптирани и апробирани са стратегии, методи, техники за ориентирано към ученика активно учене по технологии и предприемачество и в часа на класа като решаване на проблеми, работа по проекти, опитно-изследователска работа, автентичното учене, насочвано откриване и групово разследване, делови и симулативни игри, рефлексивна практика и др. (Документ 10В – източник В3, № 1, източник Г4, № 2, източник Г7, № 5, 13, източник Г10, № 17, източник Е21, № 21 – 29).
- Описан, систематизиран и предложен в разнообразни методически варианти е позитивен подход на обучение и възпитание по технологии и предприемачество и в часа на класа (Документ 10В – източник В3, № 1, източник Г6, № 3, източник Г7, № 10, 11, източник Г 10, №17, източник Е 21, № 21 – 29).

- **Приноси в практико-приложен план**

- Разработени, структурирани и систематизирани са разнообразни теми, уроци, примери, идеи, задачи и дейности за ефективно преподаване и учене по технологии и предприемачество (Документ 10В – източник В3, № 1, източник Г 4, №2, източник Е 21, № 21 – 29).
- Описани са разнообразни STEM задачи и дейности, в които се прилагат много научни факти, подходи и процедури, които разширяват и показват практическото приложение на знанията от природните науки в началните класове (Документ 10В – източник В3, № 1, източник Г6, № 3, източник Г7, № 10, 11, източник Г10, №17, източник Е20, № 18 – 21, източник Е21, № 21 – 29).
- Разработени са дидактически варианти за прилагане на опитно-изследователската работа, проблемно и проектно ориентираното обучение по технологии и предприемачество (Документ 10В – източник Г 4, № 2, източник Е21, № 21 – 29).
- Предложени са разнообразни теми, задачи и дейности за по-активно интегриране на обучението по технологии и предприемачество с обучението по български език и литература, родинознание, човекът и природата, математика и изобразително изкуство (Документ 10В – източник В3, № 1, източник Г4, № 2, източник Е20, № 18 – 21, източник Е21, № 21 – 29).

- **Лични впечатления**

Познавам колежата Витанов като изключително продуктивен автор, особено в областта на учебници, учебния пособия и материали за училищната мрежа, както и новатор в областта на методиката на обучение. Като особено лично качество мога да отбележа и прилежността на подготвените материали по конкурса. Изключителните му умения за научно ръководство също могат да бъдат високо оценени,

също така и разработването и успешното реализиране на редица научни проекти, както вътрешноуниверзитетски, така и национални.

- **Заключителна оценка.**

В заключение мога да кажа, и предвид изложените факти, анализи, наукометрични данни и др., че кандидатът далеч надхвърля изискванията на ЗРАСБ, и заслужено може да заеме академичната длъжност ПРОФЕСОР, с което убедено предлагам на уважаемото научно жури да предложи на ФС на ФНОИ да избере доц.дн Любен Витанов за професор по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по....(Методика на обучението по технологии и предприемачество в началните класове и Методика на работа в часа на класа в началните класове), обявен в Държавен вестник, бр.48 от 28.06.202г.

София, 20.09.2022г.

Подпис:

Проф. д-р Адриан Георгиев

